

BÂTINE

(الباطنة)

Doğu Arabistan'da bir bölge.

Umman körfezi sahili ile Hacer dağları arasında kalan ovalık kıyı kesimi, kuzeyde Hatmetülmilâha denilen bölgeye, güneyde ise Haylülumeyr kasabasına kadar uzanır. Uman toprakları içinde bulunan ve başşehir Maskat'ın batısı ile Sîb kasabasının güneydoğusuna kadar 270 km. devam eden Bâtine sahil şeridinin derinliği yer yer 15 ile 30 kilometreye ulaşır. Bâtine ismi Zâhire'nin karşısı olarak alçak bölge mânasına gelir. Zâhire ise Hacer dağlarının batı kesimindeki yüksek bölgelere verilen addır. Bâtine kıyı şeridinden Zâhire yüksek bölgelerine Vâdilcîzî ve Vâdilhevâsine geçitleriyle ulaşılır. Kıydan içerilere doğru 10 kilometrelik bir kuşakta geniş hurma bahçeleri vardır. Ayrıca tarıma elverişli olan bölgede muz, mango, buğday, arpa, pamuk ve şeker kamışı yetiştirilir. Çevrede koyun, keçi ve deve gibi hayvan besiciliği bir hayli ilerlemiştir. İlk devirlerden beri bölgeden yukarılara Basra körfezi limanlarına, Arabistan'ın güney kıyılarına, bugün Tanzanya'ya bağlı olan Zengibar adasına ve Hint yarımadasına deniz yolu ile ticaret yapılmıştır.

Bölge halkı İslâmiyet'i Asr-ı saâdet'te kabul etti. Hz. Peygamber 629'da Uman'a bir mektup göndererek halkını İslâm'a davet etmişti. Ebû Zeyd el-Ensârî ve Amr b. Âs es-Sehmî adlı sahâbiler Hz. Peygamber'in mektubunu bölgede hüküm sürmekte olan ve Bâtine bölgesinin en önemli şehir ve limanı olan Suhâr'da bulunan Cülendâ'nın iki oğlu Abd ve Cey-

fer'e götürdüler. Her ikisi de İslâmiyet'i kabul ederek kabilelerindeki bütün halkı İslâm'a davet etti. Amr b. Âs ile Ebû Zeyd Hz. Peygamber'in vefatına kadar burada kaldılar (Belâzürî, s. 110). Hicrî 12. yılda Hz. Ebû Bekir devrinde bu bölgeler İslâm devletine bağlandı. Bâtine bölgesi sulak ve mümbit toprakları ile tarıma uygun olmasından dolayı çeşitli güçlerin devamlı ilgisini çekmiştir. Sırasıyla Emevî, Abbâsî, Büveyhî ve Selçuklu hâkimiyetinde kalan bölge zaman zaman mahallî hânedanlar tarafından bağımsız olarak da yönetildi. XIV. yüzyılın ilk yarısında burada bulunan İbn Battûta'ya göre bütün Bâtine sahili o dönemde müstakil bir krallık olan Hürmüz adasına bağlı idi ve toplanan vergi Hürmüz hazinesine gönderiliyordu. *Cihannümâ* müellifi ise bölgede hindistan cevizi ve hurmanın bol olduğundan, karabiber ve demirhindi ağaçlarının yetiştiğinden bahsetmekte ve sahilde önemli ticaret merkezlerinin bulunduğunu, âlim ve sâlih kişilere sıkça rastlandığını söylemektedir.

1522'de bölgeye gelen Portekizliler 1558'de burada yeni bir kale inşa ettiler. 1616'da ise Suhâr'ı ele geçirdiler ve vali ile kardeşini öldürerek şehri yakıp yıktılar. 1623'te Safevîler Portekizliler'e karşı bölgeyi müdafaa etmek istedilerse de muvaffak olamadılar. Nihayet 1643'te Ya'rubî hânedanının (1624-1741) kurucusu Umanlı İmam Nâsır b. Mürşid'in kumandasındaki ordu Suhâr dahil Bâtine bölgesindeki bütün Portekizliler'i kılıçtan geçirdi. 1738'de Suhâr, Nâdir Şah'a bağlı Safevî ordusu tarafından ilk Uman seferi sırasında kuşatıldı. Bu seferde ele geçirilemeyen şehir ve Bâtine bölgesi Nâdir Şah'ın 1742'deki ikinci seferi sırasında işgal edildi; ancak bu dönemde bölgenin hâkimi olan ve Ya'rubîler'in Suhâr valisi bulunan Ahmed b. Saîd şehri dokuz ay gibi uzun bir süre Safevîler'e karşı korudu (1743). Daha sonra Ahmed b. Saîd elde ettiği başarılarından da cesaret alarak Ya'rubîler'den ayrıldı ve istiklâlini ilân etti. Bu şekilde başlayan Bû Saîdîler hânedanı bugüne kadar devam etmiştir. Bölgenin mümbit topraklara sahip olması dolayısıyla korsanlar, sömürgeciler (İngilizler ve Portekizliler), yerli Uman halkı ve Safevîler Bâtine'ye sahip olabilmek için devamlı mücadele halinde bulunmuşlardır. Nitekim 1819'da İngiliz donanması ile bölge halkı arasında büyük bir mücadele olmuş ve sonunda İngilizler üstünlüklerini kabul et-

tirmişlerdi. 1829'da Suhâr'a gizlice sızarak kaleyi işgal eden Azzân b. Kays'ın oğlu Hâmid İngilizler'e karşı mücadeleyi sürdürdü. 1836'da Maskat'ta hüküm süren Sultan Saîd b. Ahmed Suhâr'ı da kendine bağlamak istedi ve Bâtine bölgesi tekrar kardeş mücadelelerine ve nüfuz bölgeleri için çatışmalara sahne oldu. Nihayet 1852'de Suhâr ve Bâtine tekrar Uman'a bağlandı.

Maskat sultanının Sîb, Berka, Musanna, Süveyk, Hâbüre ve Suhâr bölgelelerinde valileri bulunur. Lorimer'in 1908 yılı tesbitlerine göre Bâtine'de yerleşik nüfus 105.000 civarındadır ve bu nüfusun yarısı sahil kesiminde yaşar. Hacer dağlarına doğru iç kesimlerde yaşayanların nüfusu nisbeten azdır. Bölgede yaygın kabileler Sa'd, Hevâsine ve Benî Harûs olup daha küçük kabileler ise Biduvât, Hamed, Cerâd, Mevâlik, Nevâfîl, Âl-i Bû Kureyn, Âl-i Bû Rüşeyd ve Şübül'dür.

Bölgedeki halkın çoğunluğu İbâzî olmakla birlikte aralarında Sünnîler de bulunmaktadır.

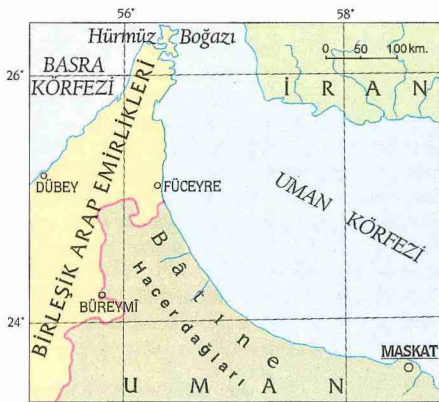
BİBLİYOGRAFYA :

Belâzürî, *Fütûh* (Fayda), s. 110-113; Yâkût, *Mu'cemû'l-büldân*, III, 393-394; İbn Battûta, *Seyahatnâme*, I, 204-205; Kâtib Çelebi, *Cihannümâ*, s. 496-497; C. Niebuhr, *Travels through Arabia*, Edinburgh 1792, II, 115; İbn Rüşeyk, *el-Fethu'l-mübîn fi sretî's-sâdeti'l-Bûsa'idiyyîn* (nşr. Abdülmün'im Âmir — Muhammed Mürsî), Maskat 1397/1977, s. 261, 262, 279, 350; Wellsted, *Travels in Arabia*, London 1838, s. 98-101, 163; *Delîlül-Halîc* (Târih), II, 734-750; H. Yule, *The Book of Sir Marco Polo*, London 1903, II, 340; R. Saîd-Ruete, *Saîd b. Sultan*, London 1929; W. Phillips, *Oman: A History*, Beyrut 1971, s. 163; P. Nonnenfant, *La Péninsule Arabique d'aujourd'hui*, Paris 1982, s. 266-274, 326-361, 406-411; *The Middle East and North Africa 1988*, London 1987, s. 641; Laurence Lockhart, "Nâdir Shâh's Campaigns in Oman, 1734-1744", *BSOAS*, VIII (1935-37), s. 168-171; R. L. Haedley, "Bâtina", *El²* (İng.), I, 1098; a.m.f., "Bâtine", *UDMI*, III, 939-941.

MUSTAFA L. BİLGE

Bâtine

BÂTİNİYYE

(الباطنية)

Nasların zâhirî mânalarını kabul etmeyen, gerçek anlamları ancak Tanrı ile ilişki kurabilen "mâsum imam"ın bilebileceği temel görüşünü savunan aşırı fırkaların ortak adı.

"Gizli olmak; bir şeyin iç yüzünü bilmek" anlamındaki *batn* veya *butûn* kökünden türeyen *bâtın* kelimesine nisbet ekinin eklenmesiyle oluşmuş bir te-